

Nr 402

Av fru **Fraenkel m. fl.**, om ökad rättssäkerhet i skatteärenden.

(Lika lydande med motion nr 319 i Första kammaren)

Riksdagen har under en följd av år haft att behandla motioner som syftat till en förstärkning av rättsskyddet för den enskilde i skatteärenden. Dessa förslag har regelmässigt avvisats. Riksdagsmajoriteten har därvid dels åberopat pågående eller planerat utredningsarbete, dels anfört att gällande lagregler på ett betryggande sätt tillgodoser den enskildes krav på rättssäkerhet.

Ett problem rörande den enskildes rättsskydd i skatteärenden, som tidigare aktualiserats genom motioner, är avsaknaden av särskilda befattningshavare med uppgift att bevaka den skattskyldiges rätt gentemot taxeringsintendenten. En annan fråga är regeringsformens föreskrift i 113 §, att taxeringsmän inte kan ställas till ansvar för debitering eller taxering. Ytterligare frågor som aktualiserats är skyldigheten för äkta makar att själva bevaka påförd kvars-katteränta samt förhållandet att den enskilde ej får ersättning för kostnader i taxeringsprocess, i de fall han vinner mot kronan. Samtliga dessa problem måste anses vara otillfredsställande lösta ur den enskildes synpunkt. Ingen av punkterna är för närvarande föremål för utredning, medan däremot JO-utredningen berört de båda första problemen och påpekat vissa möjligheter till lösningar utan att framlägga konkreta förslag.

I detta läge är det svårt att förstå att inte riksdagen tidigare beaktat dessa problem. Rättstryggheten är väsentlig på alla områden där den enskilde möter samhället. Det är otillfredsställande att rättstryggheten skall vara eftersatt på skatteområdet. Om rättsskyddet inte upprätthålls minskar medborgarnas respekt för skattelagstiftningen, vilket reducerar möjligheterna att uppnå en väl fungerande taxeringskontroll.

Tillskapandet av en särskild befattningshavare med uppgift att bevaka den enskildes rätt i skatteärenden gentemot taxeringsintendenten skulle enligt vår mening utgöra ett värdefullt komplement till de regler som ålägger det allmännas organ att ex officio verka till de skattskyldigas fördel, om taxeringen finnes vara för hög. I de flesta andra rättsliga sammanhang anses det principiellt mindre lämpligt att samma befattningshavare har till uppgift att ensam bevaka såväl det allmännas som de enskildas intressen.

Sistnämnda spörsmål har tagits upp till behandling av 1963 års JO-utredning i dess betänkande: »Riksdagens ombudsmän» (SOU 1965:64). Däri anföres bl.a. att syftet med de i motionerna I: 221 och II: 270/1965 föreslagna åtgärderna — särskilda regionala befattningshavare med anknytning till JO-ämbetet för förstärkning av allmänhetens rättsskydd bl.a. i fråga om skatteärenden — i och för sig skulle kunna tänkas bli uppfyllt genom att vid länsstyrelserna inrättades särskilda ombud med uppgift att bevaka de skattskyldigas rättssäkerhet i taxeringsfrågor samt att meddela praktiska råd och upplysningar i deklarationsfrågor. Även mot bakgrund av detta yttrande finner vi det angeläget att förordra särskilda befattningshavare för att tillvarata allmänhetens rätt i taxeringsfrågor.

I motionerna I:453 och II: 545 år 1964 föreslogs utredning angående möjligheterna att tillsätta en särskild befattningshavare vid JO-ämbetet för prövning av skatteärenden. JO-utredningen har ingående penetrerat detta problem. Utredningen har anfört att den utan att närmare gå in på frågan huruvida taxeringsförfarandet för närvarande fungerar på ett fullt betryggande sätt, anser anledning föreligga att föreslå en intensifierad tillsyn över skattemyndigheterna. Tillsynen över skatteärenden bör lämpligen anförtros den ombudsman som handhar kontrollen av den allmänna förvaltningen, d.v.s. nuvarande JO. En effektivare tillsyn över skatteområdet, anför utredningen vidare, torde kunna ernås endast om ombudsmannen genom organisatoriska åtgärder får möjlighet att utöka sin inspektionsverksamhet. Enligt utredningens mening bör därför åtminstone en av de fasta juristtjänsterna på vederbörande ombudsmannakansli besättas av en högt kvalificerad förvaltningsjurist med erfarenhet och kunskap rörande taxeringsförfarandet. Utredningen föreslår alltså att hos JO inrättas en särskild tjänst som byråchef för skatteärenden. Vi hälsar detta förslag med tillfredsställelse. I avvaktan på förslag till åtgärder med anledning av JO-utredningens förslag avstår vi från att f.n. ställa något yrkande på denna punkt.

JO-utredningen har även tagit upp ett annat problem, som sammanhänger med frågan om den enskildes rättssäkerhet i taxeringsärenden. Enligt regeringsformen 113 § kan »taxeringsmän, som riksdagens bevillningsföreskrifter å dess vägnar tillämpa», icke ställas till ansvar »för debitering och taxering». Till kategorien »taxeringsmän» hänföres i vart fall ordförande och ledamöter i de olika beskattningsnämnderna i lägre instans. Detta stadgande medför att JO inte kan verkställa någon materiell prövning av de beslut som fattas i taxeringsnämnderna. Stadgandet är ålderdomligt och har ursprungligen tillkommit för att skydda riksdagens beskattningsmakt gentemot Kungl. Maj:t och kronan. JO-utredningen har beträffande detta problem anfört, att det rent allmänt kan göras gällande, att taxeringstjänstemän i detta hänseende inte bör intaga någon annan ställning

än tjänstemän och förtroendevalda ledamöter i andra kommunala nämnder. De bör alltså vara personligt ansvariga för de taxeringsbeslut de fattar. Utredningen hänvisar också till ett yttrande över de till 1964 års riksdag väckta motionerna I: 453 och II: 545 vari JO bestämt förordnat att taxeringsmän underkastas fullt ämbetsansvar och därför föreslagit upphävande av bestämmelsen i RF 113 §. JO-utredningen vill själv emellertid inte ta ställning till berörda problem eftersom frågan i huvudsak gäller ett skatterättsligt bedömande.

Vi delar för vår del den uppfattning som i ett särskilt yttrande till JO-utredningen utvecklades av ledamoten herr Svanström. Denne anförde:

Även om det kan anses oklart huruvida JO-utredningen enligt sitt ursprungliga uppdrag bör taga ställning till frågan om utvidgning av taxeringsmännens ämbetsansvar och om JO:s behörighet att pröva även sakinnehållet i taxeringsnämnders och prövningsnämnders beslut, anser jag, eftersom förutnämnda motioner till 1965 års vårriksdag överlämnats till utredningen, att denna bort uttala sin mening i ämnet. För min del anser jag det angeläget att allmänhetens rättsskydd i hithörande sammanhang så snart som möjligt förstärkes genom att grundlagsbestämmelsen om åtalskydd för taxeringsmän upphäves och genom att möjligheter med det snaraste skapas för de skattskyldiga att hänvända sig till JO med klagomål även över själva taxeringsbesluten.

Med hänvisning till denna motivering föreslår vi att ifrågavarande stadgande i regeringsformen utgår.

I motioner till 1965 års riksdag framhölls också att den enskilde ej får ersättning för kostnader i taxeringsprocess — i första hand gäller det kostnader för rättshjälp — i de fall han vinner mot kronan. I detta avseende skiljer sig skatteprocessen från andra processer i svensk rätt. Bevillningsutskottet fann motionärernas förslag vara värt beaktande men fann ej anledning tillstyrka ytterligare utredning i ämnet. Besvärssakkunniga hade nämligen kommit med förslag till bestämmelser om rätt för enskild till kostnadsersättning av allmänna medel i förvaltningsärenden.

I motionerna gjordes dessutom erinringar mot skyldigheten för äkta makar att vid påförd kvarskatteränta för endera maken själv beakta att sådant räntebelopp inte skulle ha påförts om ränteberäkningen gjorts gemensamt för makarna. Bestämmelsen leder i praktiken till att makarna går förlustiga sin rätt. Utskottet delade motionärernas uppfattning, att denna fråga förtjänade uppmärksamhet från statsmakternas sida. Under åberopande av en inom finansdepartementet upprättad promemoria angående förutsättningarna för ett iakttagande ex officio av ifrågavarande bestämmelser i uppbördsförordningen ville utskottet emellertid inte tillstyrka utredningsyrkandet i motionerna.

Bevillningsutskottet avstyrkte de krav om utredning rörande den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden som framfördes till 1966 års riksdag.

Man anförde att de förslag som kunde föranledas av JO-utredningens och andra utredningars förslag borde avvaktas innan ytterligare utredningsarbete igångsattes. De problem som berörts ovan behandlas till större delen inte av någon nu pågående utredning. De problem som togs upp av JO-utredningen berördes endast diskussionsvis och inga förslag framlades. Vissa andra områden där ett fortsatt reformarbete är angeläget är helt eller delvis föremål för utredning.

Problemen angående den enskildes ställning i skatteärenden kan enligt vår bestämda uppfattning bättre och mer koncentrerat belysas av *en* utredning med denna speciella uppgift än genom en uppdelning av delfrågor inom problemkomplexet på flera olika utredningar. Vi vill därför bestämt förordna en särskild utredning. Denna utredning bör få i uppdrag, *dels* att i syfte att få en samlad bedömning av den enskildes rättsskydd i skattefrågor bereda det material som andra aktuella utredningar förebragt, *dels* att undersöka områden i detta problemkomplex som ännu ej utretts på ett tillfredsställande sätt.

Med hänvisning till det anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden.

Stockholm den 25 januari 1967

Ingegärd Fränkel (fp)

Gunnar Oskarson (h)

John Eriksson (cp)

i Bäckmora
